

KOVÁCS LÁSZLÓ – V. ILKÓ GYÖRGYI:

VALLÁSISMERET

RÉSZLET!

1. fejezet: A VALLÁSI JELENSÉG - MEGHATÁROZÁSOK

Az 1. fejezet áttanulmányozása során Ön áttekinti a vallási jelenség vizsgálatával kapcsolatos álláspontokat, alaposan megismeri a vallások eszköztárát, megérti a vallás és tudomány kapcsolatát, tisztában lesz a kapcsolódó fogalmak jelentésével.

„Nincsen nép vallás nélkül.” „Az ember vallásos lény.” „A történelem a vallás és a vallástalanság harca.” „A vallás a kultúra hordozója” stb. Ilyen és hasonló kijelentéseket lehet vitatni, de tagadni a vallás létét s annak a történelemben, a társadalomban, az egyének életében betöltött szerepét aligha lehet.

A vallás világa egyszerre csodálatos, de gyakran félelmetes világ. Aki betekint ebbe a világba, egyrészt fellelkesül, másrészt elborzad. Miben áll ez a jelenség? Vallásbölcselek, valláspszichológusok, vallás-történészek és teológusok próbálják meghatározni a vallást, de nem tudják egyetlen meghatározással megragadni ezt a jelenséget. Olyan bonyolult és ellentmondásos világ a vallás világa, hogy egyszerű kategóriákba nem foglalható. Mégis kísérletet teszünk a vallás korszerű bemutatására.

Fogalmazza meg, hogy mit ért Ön vallás alatt!

1. 1. Etimológia (szófejtés)

A római kortól kezdődően sokan úgy vélik, hogy a vallás lényege akkor tárul fel, ha a szó eredeti jelentését sikerül megfejteni. Csakhogy a vallás latin alapszavának, a „RELIGIO”-nak a jelentése a bizonytalanság homályába vész, és ebből adódóan többféle eredeztetése ismerős.

Cicero a religio (vallás) szót a „relegere” (= figyelmebe venni, megtartani, szorgalmasan tanulmányozni) igéből származtatja. Ezért szerinte a vallás az istenek kultuszára vonatkozó dolgok pontos megtartása, figyelembevétele, tanulmányozása.

Lactantius, ókori egyházi író úgy vélte, hogy a religio (= megkötni, lekötöni) igéből származik. Vagyis nála a vallás nem más, mint a jámborságnak az a köteléke, amely az embert Istenhez köti, ill. Istennek leköti.

Lucretius, római költő és filozófus is ez utóbbi jelentést veszi, csak éppen negatív értelemben. Vagyis a vallást olyan köteléknek fogja fel, amely az emberi értelmet fölöslegesen és károsan gúzsba köti.

Augustinus (Szent Ágoston) középkori egyházatyja a religiót a „religere” (= újravásztani) igéből eredezteti. Így nála a vallás a bűn által elvesztett istenség folytonos újravásztását jelenti.

A magyar „vallás” szó mai jelentéssel a XVI. században, a reformáció-ellenreformáció idején lett általánossá, s a hovatarozást nyomatékosítja. „Valaki vallást térszen énrólam emberek előtt, vallást teszek én is öröla én atyámnak előtt” - ezekkel a szavakkal fordítja még a XV. század elején a Jordánszky-Kódex Jézus szavait (Mt 10,32).

❶ *A Mt 10, 32 egy hely megtalálásához használható speciális jelölés a Bibliában. Ha Ön nem ismeri ezt a jelrendszert, lapozzon a fogalomtárhoz, ott részletes útmutatás talál. (biblia jelölés)*

A vallás (religió) szó etimológiai vizsgálata nem vezetett tehát egyértelmű eredményre, ezért sokan tartalmi definíciókra törekedtek, nem a nyelvtudomány, hanem a filozófia útját választották.

Ön az 1. modulban filozófiával foglalkozott. Gyűjtsön példákat arra (legalább 3-at), hogy a különböző korok filozófusai miként fogalmazták meg a vallás lényegét!

1. 2. A vallási jelenség

A szófejtésnél talán többre juthatunk magának a vallási jelenségnek a vizsgálatából. Ez a *fenomenológiai módszer*, mely értékeléstől mentes leírásra törekszik. Nem azt vizsgálja, hogy mi igaz a vallásban vagy mi nem, mi a vallás eredete, s mi a jövője, hanem a vallási jelenségeknek minden más jelenségcsoporttól eltérő sajátosságait kutatja. Ha összegyűjtjük ezeket, a vallások „kelléktárát”, megtalálhatjuk a vallás lényegi elemeit.

Ismeretei alapján a vallás milyen lényeges elemeit sorolná fel?

1) Isten/ek/

A vallás kelléktárának főkélléke/i/ az isten/ek/, hiszen a vallás az emberi élet problémáinak megoldásához feltételez önmaga s a természet felett levő erőket, Istent vagy isteneket, akik kezükben tartják a világ és az emberek sorsának intézését.

2) Istentisztelet

A másik főkéllék természetesen az ember/ek/, aki/k, ezeket a felsőbb hatalmakat tisztelik (imádják) és befolyásolni is próbálják. Az istentisztelet (imádat) minden vallás sajátja. Két formája is világosan felismerhető: a kultusz és a mágia.

A *kultusz* egyfelől az istenek jóindulatát akarja megszerezni, aminek kifejező eszköze az ajándék (áldozat); másfelől az istenekkel való egyesülés elérését szándékolja, aminek egyik módja a liturgia, a szertartásokba: imába, zenébe, tánca stb. ágyazott lakoma (áldozás).

Milyen kultikus helyeket ismer?

*Keresse ki és nyissa meg a CD-n az „Istentiszteleti helyek”nevű fájlt!
Különböző templomokról talál ott képeket.*

A kultikus cselekmények végzése meghatározott helyen történik, s a „szent idő” különösen alkalmas az istentiszteletre. Ilyen pl. egy napszak (reggel/este), nap (péntek-az iszlám, szombat-a zsidó, vasárnap-a keresztény vallásban), hónap (Ramadán-az iszlámban), időszak (advent, nagyböjt-keresztény).

A *mágia* az istenek befolyásolására, kényszerítésére szolgáló varázslat, mely lehet szómágia (ima) és cselekmény-mágia (szertartások). A kényszerítés sikerét megelőző kívánalmak igyekeznek biztosítani: tisztálkodási és önmegtartóztatási előírások (mosakodás, füstölés; böjt, önmegtágadás stb.) A kultusz és a mágia között nagy a különbség. Az elsőben az ember kíván igazodni az Istenhez. A másodikban az ember igyekszik a maga szolgálatára fogni az isteneket.

3) Papság

A kultusz és varázslás hivatásos szolgálóiként lépnek fel (varázsló, sámán, táltos, pap, stb.) A papok az istentisztelet végzésére kijelölt személyek. Isten és az emberek között állnak, mint közvetítők; egyben az isteni hatalom birtokosai.

4) Vallási tanok, dogmák és hitvallások

Általános emberi igény, hogy a tudást világos fogalmakba rögzítsük és ellentmondás nélküli tételekbe rendezzük. Ez az igény határozta meg a fejlődést akkor is, amikor a mítoszból kifejlődött a filozófia és a teológia. Vallási vonatkozásban számottevő szerepet játszott a tanok megvédésének szükséglete is.

Előd István: Vallás és egyház (Szent István Kiadó, Bp., 1981.) című könyvében ezt írja a dogmákról:

„Az egy tárgyra vonatkozó és egymásnak ellentmondó vallási tantételek közt sok esetben a vallási tekintély mondott ítéletet, adta meg a helyes megoldást. Akik a tekintélyt elfogadták, ezt a megoldást kötelezőnek ismerték el önmaguk számára, és mások előtt is ezt képviselték. Így keletkeztek az első dogmák. A dogma a vallásos meggyőződés számára a kétségbevonhatatlan és megváltoztathatatlan igazság biztonságát nyújtja, ezért rendkívül előnyös a vallások fejlődése szempontjából. Veszélye viszont, hogy könnyen megmerevíti a vallásosságot, mert ha nemcsak mondanivalóját, hanem megfogalmazását is végérvényesnek tekintik, vagy ha a pluralizmus jogát figyelembe nem véve minden vallási nézetet dogmaként kezelnek, akkor a vallás élettelen tételek gyűjteményévé válik. A dogmák helyes értelmezése nem zárja ki, hogy ugyanazt az igazságot minden kor a maga nyelvén újra fogalmazza.”

Fogalmazza meg, hogyan értelmezi Ön a dogmafejlődést!

A nagy vallások a dogmákon kívül pontosan megfogalmazott hitvallásokkal is rendelkeznek. A hitvallások a legalapvetőbb dogmák felsorolásai, kiegészítve a hitvallás születésekor támadásnak kitett dogmákkal.

A hitvallás elmondásával igazolták magukat, akik a vallási vezetőség vagy a tradíció által képviselt dogmákat elfogadták. Általában tehát nem a hitvallásokra építi fel valaki a hitét, hanem a hitvallással tanúsítja és erősíti meg.

5) Szent könyvek

Olvassa el a CD-n található *Szent könyvek* nevű fájlt! (Részleteket tartalmaz szent könyvekből.)
Gyűjtse ki a hasonlóságokat!

Minden istentisztelet ősi tudott szövegek újra elmondását kívánja. Rendszerint e szent szövegek, történetek, mítoszok, énekek, imák, dogmák, hitvallások lejegyzésével indul egy-egy nép irodalma. Ezt az előbb-utóbb írásos formát is öltő hagyományt az egy-egy valláshoz tartozók szenthagyománynak, a leírást követően szentírásnak, Istentől kapott kinyilatkoztatásnak tekintik. Az így keletkezett szent iratok közt egyesek klasszikussá, azaz időtállókká váltak. Ilyen például a Gilgames-eposz, a Rámájana, az egyiptomi halotti könyv, a Biblia, a Korán, az Aveszta, a Véda.

A szentírások a képzelet varázsos színeivel gyakran mondják el az istenek életét: Hogyan éltek a teremtés előtt? Hogyan teremtették a világot? Hogyan fogják elpusztítani?

Elmondják továbbá az embereknek szóló kinyilatkoztatásaikat: vallási tanok, parancsok, kultikus előírások formájában.

Kimagasló emberek életét is leírják, egyeseket egyenlővé tesznek az istenekkel. Megtoldják életüket születésük előtti mennyei életük előadásával, majd haláluk utáni életük leírásával (égből leszállás és mennybemenetel).

A szenthagyomány és szentírás tényei kötelező tárgyai lesznek a hitnek. Belőle a hittudomány hitrendszereket épít s kiépül a vallási szervezet is, melynek különféle változatai ismertek (családias, törzsi, hierarchikus, testvéri stb.).

1. 3. Meghatározások

A kultusz és mágia különbözőségét az előző pontban tisztáztuk. Írja ide a két fogalom jelentését!	
Kultusz:	Mágia:

A vallási jelenség és a vallás elemeinek felvázolása után világossá válhat, hogy különbséget kell tennünk több egybemosódó fogalom között.

A MEGGYŐZŐDÉS szilárd, megalapozott nézet és ebből eredő magatartás.

A HIT olyasmiről való meggyőződés, amit tekintélyi (bizalmi) alapon igaznak tartunk, de bizonyítani nem tudunk. A gondolkodástörvények alapján történő igazolás nem ad mindenki számára olyan egyértelmű igazolást, mint a laboratóriumi kísérlet vagy a múzeumi bemutatás. A hit a meglátott, felismert, elfogadott igazsághoz való hűséget is jelent.

Fogalmazza meg, Ön szerint milyen a megalapozott hit!